

Politická ekonomie mezinárodního obchodu

Mezinárodní politická ekonomie
2008

Merkantilismus

První buržoazní teorie - 1500-1750 (Německo, Rakousko 1900)

Hlavní zásady

- **bohatství** země je určeno množstvím drahých kovů v zemi
- bohatství se **vytváří v obchodních vztazích**
- cílem obchodu je **aktivní obchodní bilance**
- využívá **protekcionismus**, státní **subvence** a ochraná **cla**
- nulová hra

Průvodní jevy

- **státní monopoly**
- **cechy a velkostatky** – absence tržní konkurence
- **války a imperialismus**

Představitelé: Thomas Mun (GB – 1620), Jean Baptiste Colbert (FRA – 17st), Thomas Jefferson, Alexander Hamilton (USA)

Historický kontext

- **národní státy**
- **pokrok** v dopravě a **urbanizace** – mezinárodní obchod, účetnictví
- **zámořské objevy** – příliv oběživa, nárůst peněžní zásoby
- **raison d'état**, reálpolitik, Hobbes, Machiavelli

Klasická ekonomie

Adam Smith - 1776

- merkantilistický systém je **konspirací výrobců a obchodníků** proti **spotřebitelům**
- **rent seeking society**
- **nulová hra** znemožňuje vytvořit komplexní ekonomickou teorii – **není možné doporučit nic** co by vedlo ke **common good**.
- Merkantilismus je nástrojem **racionalizace konkrétních praktik** spíše než hledáním nejlepších politik
- Potřeba **hospodářského útisku** – maximalizace **produkce bez ohledu na spotřebu** (dobový common sense?)
- Merkantilismus **zaměřuje bohatství a peníze** – nárůst peněžní zásoby znamená, že jsou **všichni bohatší**

Prvky klasické ekonomie

- **absolutní a komparativní výhoda**
- **David Hume** (1740 – Pojednání o lidské přirozenosti): nemožnost konstantní **aktivní obchodní bilance**
- **Laissez – faire**: během 18. a 19.st. **odbourávání omezení obchodu** (Britské impérium, Francouzská revoluce)

Teorie obchodu klasické ekonomie

- **Ricardo – klasická teorie komparativní výhody**
  - komparativní výhoda v určité komoditě na základě relativně vyšší efektivity práce
- **Heckscher – Ohlin model vybavenosti výrobními faktory**
  - Výhoda ve výrobním faktoru na základě jeho vyšší vybavenosti
  - **Smyslem ekonomické aktivity** je zvýšit **užitek spotřebitele** a maximalizovat světové bohatství
  - **Smyslem exportu je platit za importy** – nikoli zvyšovat politickou moc státu
  - Vedlejší produkt je **přelévání technologií**, hospodářský rozvoj a světový **mír**
  - Podporovat svobodný obchod se vyplatí i tehdy, pokud všechny ostatní země chrání své trhy – **unilaterální liberalizace**

Vnitroodborový obchod, oligopoly a úspory z rozsahu

- Většina obchodu **v rámci odvětví**
- Mezi zeměmi v nichž jsou **obdobné ekonomické podmínky**
- **Největší objem obchodu je realizován mezi RE** – jen obchod RE-RoE lze vysvětlit komparativní výhodou
- **Tendence k vytváření přirozených oligopolů**, které jsou nuceny (překonávají omezení poptávky na domácích trzích)

Modifikace klasické teorie

- **Leontief paradox: USA** má komparativní výhodu v **zemědělství**
  - lidský kapitál, investice, know-how, úspory z rozsahu
  - obrovský nárůst produktivity – absolutní výhoda
- **Nové teorie obchodu**: změna komparativní na **kompetitivní výhodu** (**high-tech** sektor)
  - mnohdy **arbitrární rozhodnutí** co se bude produkovat
  - zaměření na **technologie** a taktika **výnosů z rozsahu**
- Obrovskou **roli hrají vnitřní faktory**:
  - kvalita **průmyslových politik**
  - politika **vzdělání**
  - **Vláda**, právo, instituce
- Fenomén **superkompetitivních trhů**: několik silných firem v sektoru
  - klíčem přežití je zisk **podílu na trhu**, nikoliv maximalizace zisku
  - snaha o **inovaci**, sofistikovanost **produkčního procesu**, důraz na kvalitu – méně cenová konkurence
- Kompetitivní výhoda je **produktem korporátních a vládních politik** více než **darem shůry**

Politická relevance mezinárodního obchodu

- **Proč vlády jednoduše neliberalizují obchod? Politika intervenuje**
  - politika nutí vlády **obrátit logiku teorie obchodu** – exporty jsou **dobré** a **importy špatné**
  - **zájmy domácích firem jsou intenzivně zastoupeny**– zájmy **spotřebitelů jsou přehlíženy**
  - **ne celý průmysl získává z liberalizace**, firmy s **komparativní nevýhodou ztrácí**
- **Vlády se snaží otevřít cizí trhy aby jejich konkurenceschopné podniky zvýšily exporty zatímco chrání vlastní trhy aby chránili nekonkurenceschopné**
- **Liberalizace možná jen** recipročně
- Schopnost dosáhnout dohody– problémem vynucení
- **Vězňovo dilema** – dominantní strategie: protekcionismus (WTO, opakovaná hra, tresty)

Cíle obchodní politiky

Model výrobního faktoru

- **Soupeření mezi výrobními faktory: práce a kapitál**
- Změna OP: **jeden faktor si polepší, druhý pohorší**
  - **kapitál levný v US, práce drahá (vs Čína) - US budou vyvážet kapitálově náročné zboží a dovážet zboží náročné na práci**
  - **jak klesá poptávka po US textilu, klesá výroba, omezení investic a výroby, propouštění**
  - **ve stejné době výroba počítačů potřebuje lidi a kapitál – stahují ho z textilu**
  - **nerovnováha mezi poměrem práce a kapitálu uvolněného z textilu a požadovaného počítači – cena kapitálu vzroste a cena práce klesne – (Čína naopak)**
  - **hojný americký kapitál a hojná čínská práce si polepší - příjmy z výrobních faktorů v obou zemích se srovnají**
  - **konvergence ceny výrobních faktorů – Stoper-Samuelson Theorem (1940s)**
- Z toho vyplývají **preferencí politik – vzácný faktor chce minimalizovat obchod, hojný faktor maximálně liberalizovat**

Model (hospodářského) sektoru

- Obchodní politika je vedena **konkurencí mezi odvětvími** (d+k vs d+k)
- Problém je **mobilita faktorů** – nepřesouvají se snadno spjatý se sektorem v němž aktuálně jsou (specifické schopnosti, realokace, sociální faktory)
- Pokud jsou imobilní - obchod ovlivňuje příjmy obou faktorů v daném odvětví
  - do US proudí čínský textil, dělníkům v US textilu klesají příjmy, ale klesají příjmy i vlastníkům kapitálu v textilu
  - faktor užitý v textilu nemůže být převeden do počítačů - roste cena kapitálu i dělníků v počítačovém průmyslu
  - počítače ale potřebují více faktorů - roste poptávka a cena
- Víme kdo trápí a kdo získává z obchodu
  - práce a kapitál v kapitálově náročném a h-t průmyslu získávají z obchodu - „exportně-orientované sektory“
  - textil, obuv – na pracovní sílu náročné sektory budou ztrácet – „sektory soupeřící s importy“

Problém **kolektivní akce** – reciproční liberalizace (EO + Cons vs IC)

Omezení dané **institucionálním uspořádáním** (politické systémy)

Státocentrické přístupy

- Tvůrci politik intervenují do ekonomiky ve snaze sledovat **cíle**, které jsou **nezávislé na domácích zájmových skupinách**
- Taková intervence může **zvýšit celkový společenský blahobyť**

Ochrana vznikajícího průmyslu

- standardní ekonomický model: není problém pro výrobní faktory přesunout se jak velí CA (vláda pomáhá přesunu, ke kterému by stejně došlo)
- **Protekcionalismus odůvodněný**: musí **něco bránit přesunu** za vyšší efektivitou
- nově **vzniklé firmy nejsou od počátku efektivní -mohou být efektivní v dlouhém období**
  - **economy of scale**: **firmy musí konkurovat okamžitě** proti **zavedeným konkurentům, kteří již dosáhly EOS** –vláda může efektivně **rezervovat domácí trh** nové firmě –**první drahé kusy prodá doma**, pak EOS a může konkurovat
  - **Experience**: efektivní produkce vyžaduje **konkrétní schopnosti získatelné jen produkcí**

Síla státu

- Stupeň do jaké jsou tvůrci politik (volení i nevolení) nezávislí na tlaku zájmových skupin - centralizace, koordinace, omezené kanály
- Silné státy jednodušeji formulují dlouhodobé plány zahrnující národní zájem

Trendy a kontext

- Svobodný obchod historická výjimka
- Průmyslové politiky a infant industry: metoda pokus-omyl

21století

- Akceptace průmyslových politik a různého významu sektorů
- Ochrana citlivých odvětví – sociální faktor
- Růst vnitroodvětvového a vnitrofiremního obchodu
- Růst podílu služeb
- Srovnávání ekonomických struktur

Obchodní systém

- Od 80 let pluralizace, regionalizace a bilateralizace
- Velmi silné politikum – zmenšuje se potenciál států vs zvyšuje se jejich aktivita